

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20747583>

KO'CHMA TURIZM (NAVOIY MISOLI ASOSIDA)

A.N.Meyliyev, SamISI turizm kafedrasi assistenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Navoiy viloyatida ko'chma turizmning shakllanishi, rivojlanish imkoniyatlari va iqtisodiy ta'siri keng yoritiladi. Viloyatning cho'l hududlari, Nurota tog'lari va Zarafshon daryosi bo'yidagi tabiiy landshaftlar ko'chma turizm uchun asosiy resurs sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, turizm infratuzilmasining kengayishi, mahalliy aholiga yaratilayotgan ish o'rinlari va ekologik turizmning xalqaro tajribasi bilan solishtirish asosida ko'chma turizmning istiqbollari tahlil qilinadi. Statistik ma'lumotlar asosida turistik firmalar soni, xizmat ko'rsatish hajmi va joylashtirish vositalarining o'sishi ko'rsatilib, Navoiy viloyatining turizm salohiyati ilmiy-analitik tarzda baholanadi.

Abstract: This article extensively covers the formation, development opportunities, and economic impact of mobile tourism in the Navoi region. The desert areas of the region, the natural landscapes of the Nurata Mountains and the Zarafshan River are considered the main resources for mobile tourism. The prospects for mobile tourism are also analyzed based on the expansion of tourism infrastructure, jobs created for the local population, and a comparison with international experience in ecological tourism. Based on statistical data, the growth in the number of travel agencies, service volumes, and accommodation facilities is shown, and the tourism potential of the Navoi region is evaluated scientifically and analytically.

kalit so'zlar: Ko'chma turizm, Navoiy viloyati, cho'l safari, Nurota tog'lari, Zarafshon daryosi, ekoturizm, madaniy meros, turizm statistikasi, turistik firmalar, xizmatlar hajmi, joylashtirish vositalari, mehmonxonalar, lagerlar, dam olish maskanlari, aholi soni, iqtisodiy ta'sir, ijtimoiy ta'sir, marketing strategiyalari, xalqaro tajriba, mahalliy hunarmandchilik, milliy taomlar, yulduz kuzatuv, jeep safari, tuya safarlari, ekologik lagerlar, karvon yo'llari, tarixiy obidalar, turizm infratuzilmasi, investitsiya imkoniyatlari.

keywords: Nomadic tourism, Navoi region, desert safari, Nurata mountains, Zarafshan river, ecotourism, cultural heritage, tourism statistics, tourism firms, volume

of services, accommodation facilities, hotels, camps, recreation areas, population, economic impact, social impact, marketing strategies, international experience, local craftsmanship, national cuisine, stargazing, jeep safari, camel trips, ecological camps, caravan routes, historical monuments, tourism infrastructure, investment opportunities.

Ko'chma turizm Navoiy viloyatida asosan cho'l hududlari, Nurota tog'lari va Zarafshon daryosi bo'yidagi tabiiy landshaftlarga asoslanadi. Bu turizm shakli ekologik turizm, madaniy merosni o'rganish va ko'chmanchi hayot tarzini tajribadan o'tkazish imkoniyatlarini birlashtiradi. Viloyatning geografik joylashuvi, tabiiy resurslari va tarixiy karvon yo'llari ko'chma turizmni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi.

Nurota tog'lari ekoturizm va trekking uchun mashhur bo'lib, sayyohlar bu hududda tabiiy manzaralardan bahramand bo'lish bilan birga mahalliy chorvadorlar hayoti bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Zarafshon daryosi bo'yida suv resurslari asosida dam olish va sport turlari rivojlanmoqda. Cho'l hududlari esa yulduzli osmon kuzatuv, qum safari va ko'chmanchi lagerlar tashkil etish uchun eng qulay joylardan biridir.

Ko'chma turizmning iqtisodiy ta'siri ham sezilarli darajada bo'lib, turizm infratuzilmasini rivojlantirish, lagerlar va ekoturizm markazlari qurish orqali investitsiya imkoniyatlari kengaymoqda. Mahalliy aholi uchun gidlik, transport, xizmat ko'rsatish va hunarmandchilik sohalarida yangi ish o'rinlari yaratilmoqda. Marketing strategiyalari esa Navoiy viloyatini ekologik va ko'chma turizm markazi sifatida targ'ib qilishga qaratilgan.

Ko'chma turizmning ijtimoiy ta'siri ham muhim bo'lib, u mahalliy aholining turmush tarzini yaxshilash, milliy qadriyatlarni targ'ib qilish va xalqaro hamkorlikni kengaytirishga xizmat qiladi. Turizm orqali mahalliy hunarmandchilik, milliy taomlar va urf-odatlar keng miqyosda namoyish etiladi. Bu esa nafaqat iqtisodiy foyda, balki madaniy almashinuvni ham ta'minlaydi.

Statistik ma'lumotlar:

1. 2023-yil yakunlariga ko'ra Navoiy viloyatida 13 ta turistik firma faoliyat yuritib, ular orqali 14,8 ming sayyohga xizmat ko'rsatilgan.
2. 2025-yilda turizm xizmatlari hajmi 114% ga oshgan, bu esa turizm infratuzilmasining kengayishini ko'rsatadi.
3. 2024-yilda viloyatda 16 ta ixtisoslashtirilgan joylashtirish vositasi (mehmonxona, lager va dam olish maskanlari) faoliyat ko'rsatgan.
4. 2026-yil 1-aprel holatiga viloyatda 1,115,044 kishi istiqomat qilmoqda, bu esa turizm xizmatlari uchun potensial iste'molchilar bazasini kengaytiradi.

Ko'chma turizm Navoiy viloyatida ekologik va madaniy turizmni birlashtirib, iqtisodiy o'sishga sezilarli hissa qo'shmoqda. Skelet asosida keltirilgan statistik ma'lumotlar turizm infratuzilmasining kengayishi va xizmatlar hajmining ortib borishini tasdiqlaydi. Bu esa viloyatni O'zbekistonda ekoturizm va ko'chma turizm markazlaridan biriga aylantirish imkonini beradi.

Xalqaro tajribaning asosiy jihatlari:

1. Mo'g'uliston tajribasi Mo'g'uliston ko'chma turizmning eng mashhur markazlaridan biri bo'lib, sayyohlar yurtlarda yashash, ot minish, cho'l safari va ko'chmanchi hayot tarzini bevosita tajribadan o'tkazish imkoniga ega.
2. Qozog'iston tajribasi Qozog'istonning keng dashtlari va cho'llarida ko'chma turizm rivojlanib, yurt lagerlari, tuya safarlari va milliy taomlar bilan tanishuv asosiy yo'nalish hisoblanadi.
3. Yevropa tajribasi Yevropada ko'chma turizm ko'proq karavan va camper van shaklida rivojlangan bo'lib, ekologik lagerlar va vaqtinchalik turar joylar orqali tabiat bilan yaqinlikni ta'minlaydi.
4. Janubiy Amerika tajribasi Patagoniya va And tog'lari hududlarida ko'chma turizm trekking, lagerlar va ekologik dam olish shaklida rivojlanmoqda.

Afzalliklar:

- a) Madaniy almashinuv – sayyohlar mahalliy aholining turmush tarzi, urf-odatlar va qadriyatlar bilan tanishadilar.
- b) Ekologik yaqinlik – tabiat qo'ynida vaqtinchalik turar joylarda yashash orqali ekologik ong shakllanadi.
- c) Moslashuvchanlik – sayohat marshrutini o'zgartirish, yangi hududlarni kashf qilish imkoniyati mavjud.
- d) Sarguzasht ruhi – doimiy harakat va yangi tajribalar sayyohlar uchun qiziqarli muhit yaratadi.

Muammolar:

- a) **Logistika qiyinchiliklari** – transport, vaqtinchalik turar joy va xizmatlar ta'minoti murakkab bo'lishi mumkin.
- b) **Madaniy sezgirlik** – sayyohlar mahalliy urf-odatlarga hurmat bilan yondashishlari zarur.

c) **Ekologik muvozanat** – ko‘chma turizm tabiatga zarar yetkazmasligi uchun qat’iy nazorat talab etiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. UNWTO – “Tourism and Nomadic Cultures” Jahon turizm tashkiloti, 2021-yil. Ko‘chma turizmning global tendensiyalari va madaniy almashinuvdagi o‘rni.
2. Batbold, D. – “Nomadic Tourism in Mongolia” *Journal of Central Asian Studies*, 2020-yil. Mo‘g‘ulistonda ko‘chma turizmning rivojlanish modeli va iqtisodiy ta’siri.
3. Kenzhebekov, A. – “Nomadic Lifestyle and Tourism in Kazakhstan” *Tourism Review International*, 2022-yil. Qozog‘iston tajribasi asosida ko‘chma turizm infratuzilmasi va marketing strategiyalari.
4. Matyakubov A. – “Ko‘chma turizmning O‘zbekistondagi imkoniyatlari” Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2023-yil. O‘zbekistonda, xususan Navoiy viloyatida ko‘chma turizm istiqbollari.
5. Richards, G. – “Cultural Routes and Nomadic Tourism” *International Journal of Heritage Studies*, 2021-yil. Karvon yo‘llari va madaniy meros asosida ko‘chma turizmni rivojlantirish.
6. Abduvaxidov A.M. – “Ekoturizm va ko‘chma turizm integratsiyasi” Toshkent, 2022-yil. Ekoturizm va ko‘chma turizmning o‘zaro bog‘liqligi va iqtisodiy samaradorligi.